

Zborník z 3. ročníka literárnej súťaže
ODKAZ KAROLÍNY BRÜSTLEOVEJ

ODKAZ KAROLÍNY BRÜSTLEOVEJ
Zborník tretieho ročníka literárnej súťaže

Zostavila podľa odporúčania poroty: Mgr. Ludmila Masná

Foto: Agáta Masná

Úvod

„Do tretice všetko dobré“ – tak sa zvykne hovoriť. Či to platí aj o treťom ročníku literárnej súťaže Odkaz Karolíny Brüstleovej, môžete posúdiť sami, keď si prečítate ocenené práce uverejnené v tomto zborníku. Tento rok sme zvolili dve súťažné témy: „Prečo je lepšie byť ako mat“ a „Za čo vďačím svojim predkom“.

Pomerne náročné témy boli spracované v 55 podobách autormi z celého Slovenska. Každý v nich nachádza niečo iné a podáva čitateľovi podľa svojho vkusu a talentu. Ich úroveň a originalitu hodnotila odborná porota v zostave – predsedníčka PhDr. Marta Višňovská, Mgr. Beáta Jarošová a Mgr. Karol Vlčko. Za ich otvorený a odborný prístup im patrí poďakovanie a verím, že budú ochotní podporiť našu súťaž týmto spôsobom aj v ďalších ročníkoch.

Všetkým čitateľom prajem príjemne strávený čas pri čítaní!

Mgr. Ludmila Masná
koordinátorka súťaže

Príhovor predsedníčky poroty PhDr. Marty Višňovskej:

Veľmi si cením a vážim všetkých, ktorí sa do súťaže zapojili. Vaša bohatá účasť je svedectvom záujmu o našu minulosť, o dielo predkov a o skutočné hodnoty v živote súčasného človeka. Čítať práce bolo pre mňa ako učiteľku potešením, a zároveň aj povzbudením do ďalšej práce, pretože napriek pomínutelnosti života zostávajú tu žiaci, ktorí vždy budú mostom medzi minulosťou a budúcnosťou. Zaslané práce sú dôkazom, že nielen generáčne starší, ale i mladší ľudia sú presvedčení, že je dôležitejšie „byť“ ako „mať“ a že naša súčasnosť je len pokračovaním minulosti.

Slovenský spisovateľ Ladislav Nádaši-Jégé napísal: „Úcta k mŕtvym znamená šíriť ich ducha medzi živými.“ Plne sa stotožňujem s jeho názorom. I Karolína Brüstleová si zaslúži, aby sme jej meno, činnosť a význam pre Podhorie pripomínali žijúcim potomkom, potomkom jej žiakov.

Veľká vďaka patrí organizátorom i účastníkom súťaže. Som presvedčená, že jej existencia má svoj zmysel a opodstatnenie. Želám jej do budúcich rokov veľa podnetných nápadov, veľa pútavých a zaujímavých prác.

Hodnotiace slovo poroty

Literárna súťaž Odkaz Karolíny Brüstleovej patrí k tým, ktorých témy už každoročne vyzývajú myseľ. Napríklad: „Mám rád svojho učiteľa/učiteľku“ či „Kto som?“. Tretí ročník tejto súťaže ponúkol na premyslené, precítené a originálne spracovanie dve témy: „Za čo vdáčim našim otcom“ a „Prečo je dôležitejšie ‚byť‘ ako ‚mať‘“. Náročnosť niekedy odrádza. Nestalo sa tak v prípade tejto súťaže. Svedčí o tom celkový počet doručených prác – 55.

V prvej kategórii ide o 32 prác, v druhej kategórii o 7 a v tretej o 16 prác. V druhej kategórii je to už tretím rokom najmenej prác. Snáď je to spôsobené tým, že na strednej škole sú štyri ročníky, a možno majú stredoškolyáci iba viac povinností.

1. kategória – Mgr. Beáta Jarošová:

Úroveň detských prác hodnotím ako vyrovnanú. Išlo o náročnejšie zadania, najmä v prípade témy „Prečo je lepšie byť ako mať.“ Páčilo sa mi, ako k nej súťažiaci pristupovali. Isto - svoje zohral aj fakt, že deti pracovali pod vedením učiteľov slovenčiny a mnohé sa súťažnými témami zaoberali na hodinách slovenčiny. Milé prejavy detskej

úprimnosti sme zachytili aj v prácach na tému „Za čo vd'ačím našim predkom.“ „Pre mňa je ocko a dedko tým najväčším pokladom. Veľmi ich ľúbim, aj keď je už dedko v nebičku, vždy budú v mojom srdiečku!!!“ (práca č. 7/L.Lúčka), alebo „Niekedy sa však cítim ako na inej planéte, keď sledujem televízne noviny...“ 8/ L. Lúčka

Zaujala ma napríklad paralela – „Ak by vám dal niekto možnosť vybrať si, čo by to bolo: Byť zavretý v tmavej miestnosti bez okien a dvier so všetkými majetkami sveta, alebo by ste radšej žili skromnejšie, ale zato by ste sa voľnejšie pohybovali?“ 14/ L. Lúčka

V prácach sa zjednodušene s bohatstvom spájali nedobré ľudské vlastnosti, s chudobou naopak. Deti často podčiarkovali, aké „starosti“ bohatstvo so sebou prináša, že to nie je všetko, čo človek potrebuje v živote. Zdôrazňovali hodnoty priateľstva, rodiny – deti chcú byť obklopené tými, ktorí ich majú radi. Zaznelo i to, že „treba sa snažiť o to, aby sa život zlepšoval a robiť preto všetko, čo je v našich silách..“ . 15 / L. Lúčka

Niektoré práce mali podobu esejí či odborných článkov – deti si dali námahu a študovali - archeologické, historické, geografické či literárne zdroje. Musia sa však ešte s takýmito informáciami učiť pracovať. Pri akomkoľvek štúdiu je to veľmi dôležité a som rada, že aj táto súťaž k tomu prispela.

Páčili sa nám práce, kde súťažiaci prejavili snahu samostatne uvažovať. „Keď mám šťastie, neviem ho ovládať, len sa s ním stretávam. Keď som šťastný, je mi jedno, či niečo mám, alebo nie. Som šťastný – to mi stačí.“ Č. 46.

Ale i tie, kde dokázali zhodnotiť vlastnú životnú skúsenosť. Príbeh dievčatka, ktoré v snahe zvíťaziť presililo svoj organizmus a zranilo sa. Hnala ho pýcha a nie radosť z činnosti. Zarezonovala i práca s témou šikanovania – „Tí, ktorí prídu na dedinskom spojovom autobuse alebo autobuse mestskej dopravy sa dávajú nabok, ako keď lúpete búrské oriešky.“ Č. 40

Na záver hodnotenia prác prvej kategórie si pomôžem citáciou z jednej z prác: „Prečo je lepšie byť? Pretože bytím máme možnosť stať sa lepším človekom.“ Č.16

2. kategória – Mgr. Karol Vlčko:

V druhej kategórii súťažilo 6 prozaických útvarov a jedna práca vo voľnom verši. Dve práce boli na tému „Za čo vd'ačím našim otcom“ – jedna z nich, č. 55 je úprimnou vd'akou za tradície a folklór. Druhá, práca č. 37, príbeh zo 14. storočia, vzdáva hold statočným

otcom a matkám: „Bože ďakujem za každú tvoju pomoc. Za tvoje myšlienky darovane mne. Ďakujem ti za život aj za lásku v mojom živote. Ďakujem ti za otcov ktorí statočne bránili svoje rodiny. Ďakujem ti že si stál pri každej matke, pri každom dieťati ktoré sa bálo, plakalo a verilo v tvoju pomoc...“

Päť prác riešilo problematiku dôležitosti „byť“. Túto otázku riešili autori zväčša emocionálne nabitou lyrizovanou prózou. Bud' vyhrotili pocit viny – dvojčičky ktorá prežila; sedemnástky po potrate - alebo hľadali „lepšiu“ odpoveď ako „mat“. Ponúkajú nám dve alternatívy – dospieť a začať sa rozdávať, odumrieť sebe: „Život ako smrť, smrť ako život. Jablčko opäť pozrelo dolu. Uvidelo krásne ruky, ktoré čakali len na to jediné, na to najkrajšie z celého stromu... Jablčko sa zachvelo, zhlboka sa nadýchlo a so všetkou odvahou, ktorej len bolo schopné sa spustilo do mocných, krásnych rúk. Rozhodlo sa slúžiť, teda zomrieť. A začalo žiť.“, alebo vystúpiť z bludného kruhu, v ktorom si myslíme, že „mat“ môže byť niekedy nasýtené: „V rozprávke to tak začína| - raz z Janka stal sa hrdina, | čo slávne skutky vykonal a kráľovstvo hneď za to mal - | čítali ste snáď, premilí, že si ho ľudia vážili? Že šťastný bol aj bez slávy, z chudoby nemal obavy? |... || Kúpiš si všetko, čo len chceš, |to myslíš si - kým nezmúdrieš. ||

II. kategória priniesla mnohé krásne prirovnania a metafory: „Hviezdy nám svietili na cestu. Bolo ich ako zelene na jar.“ „Sneh... šprintoval po odkvape“ Zaujímavým pokusom v druhej kategórii bol tiež pokus o spracovanie totožnej témy v próze a vo voľnom rýme. Objavili sa aj novotvary: „zažila som dušotrasenie“ a menej známe slová zo slovnej zásoby: napr. „lucidný sen“.

Tretia kategória – Mgr. Karol Vlčko

Tretiu kategóriu tvorí 16 príspevkov, 4 poetické a 12 prozaických. Téma vďačnosti a úcty k predkom bola prítomná – rovnako v próze ako i v poézii: „... že odkaz predkov nesieme že odkazom sme sami|... domov je kotva srdca.“ Okrem rodičov boli spomenuté tiež staré mamy, otcovia, tiež p. kanonik Pavol Šadlák a jezuita, páter Pavol Horský SJ, tiež prvá matka štvorčiat v ČSSR – ktorá ich porodila na poli – a všetky emancipované ženy.

Medzi prácami sa objavila aj lyrizovaná próza. U viacerých z autorov spojená s hlbokou existenciálnou úvahou: „Čo je zmyslom života? Že by zmyslom života bolo práve hľadanie tohto zmyslu?“. Pochopiteľne s rôznymi ponúknutými konceptmi

a odpoveďami: „... a pri tom jedno a to isté | či ma prijmete | moji drahí | išlo o l'úbenie | to bolo a zostáva | naše prvé a pôvodné | bytostné chcenie ||“

Práce boli vyšperkované mnohými jemnými umeleckými prostriedkami: „...hviezdy mi svietili na cestu | niektoré blikali sms-ky, v esperanto kóde |...“ „naťahoval ma ako bača Kleofáš deravé gajdy“

Jedna práca v rámci tretej kategórie tretieho ročníka je výnimočná. Je to práca Tri želania (humoreska). Výnimočná je hneď dva krát. Jediná sa priznáva k žánru. A jediná je veselá. A čo si želá Vinco z tejto humoresky? 1. chce BYŤ väzňom – aby sa o mnohé nemusel starať, 2. chce BYŤ prezidentom a nakoniec chce BIŤ tých, ktorí mu nechcú dopriať splnenie dvoch predošlých želaní. „Pretože dôležitejšie je BYŤ v pozícii a MAŤ pocit istoty, než MAŤ pozíciu a BYŤ neistý.“

I. kategória

(5.-9- ročník ZŠ)

1. miesto: *Jasmína Jakalová, Otrhánky*

Prečo je dôležitejšie byť ako mat'?

Dnešné školy navštevuje veľa detí. Tieto deti majú úplne iné záujmy, zvyky a samotný charakter ako v časoch, keď chodili do školy naše mamy, prípadne babičky. Oblečenie sa kupuje v značkových obchodoch, samozrejme – ak chcete byť „trendy“... Dnes deti zaujíma, kto má lepšie tenisky od Nike, či Adidas. Dnes je to obchod New Yorker alebo C&A. Dieťa je „coolové“ vtedy, keď príde do školy na drahom aute BMW a tí, ktorí prídu na dedinskom spojovom autobuse alebo autobuse mestskej dopravy sa dávajú stranou ako keď lúpete búrské oriešky. Bohatí sú tá jedlá časť a škrupiny tá druhá.

I keď v škole podľa mňa predsa nie je dôležité to, či nakupuješ v tom alebo onom obchode, či prídeš na tom alebo onom dopravnom prostriedku. Dôležité sú vedomosti, správanie a prípadne aj talent, ktorý sa nedá kúpiť v žiadnom značkovom obchode.

Môj príbeh je o jednej z množstva takýchto škôl, ktoré sa neradia slovom **rovnosť**. Do takejto školy, kde platili medzi žiakmi podobné nezmyselné nepísané pravidlá, pribudlo nové dievča. Znamky mala výborné, správanie tiež a veľký kus hudobného talentu jej vôbec nechýbal. Jej meno bolo Zuzana. Ako nová sa medzi deťmi trochu hanbila a ostýchala. Nemala s nimi vôbec nič spoločné...

Nekráčala po chodbách školy s nosom hore, nepredvádzala sa pred vyučujúcimi a svojim skromným výzorom sa od spolužiakov odlišovala asi najviac. Nosila oblečenie zo Secondhandu a občas aj po svojom staršom bratovi. Vlasy nemala rovné uhladené ale kučeravé neposlušne strapaté a vždy zopnuté do belasej vlasovej gumičky. Ostatné dievčatá z jej triedy si na umelo žehlili svoje hebké vlasy, nosili moderné korzety a rifl'ové štýlové sukne.

Keď uvideli prvýkrát Zuzku vojsť do ich triedy, zhrozili sa a opovrhujúco, škodoradostne sa pochechtávali. Spoločne si hovorili a ukazovali na ňu: „My máme v triede nového chlapca?“ Zuzka hneď vedela, že slovné narážky patria jej. Snažila sa ich

vôbec si nevšímať. Učila sa ako najlepšie vedela a držala sa pravidla – nie je predsa najdôležitejšie byť krásna, ale mať rozum!

Vodkyne triedy Dagmara, Alica, Petra a Simona hneď vycítili bezbrannú a bojazlivú povahu Zuzky a využili to. Spoločne sa jej posmievali: „Zuzisko, ty jedno chlapčisko! Zo sekáča veci máš a pekná nikdy nebývaš!...“

Takto a všelijako inak na chúd'a Zuzku útočili a posmievali sa jej. Ale ona, hoci sa usmievala a vždy nad nimi iba hodila rukou, v hĺbke svojho srdca cítila smútok a potupu.

Prešli asi tri mesiace a Zuzku zvyknutú na neustále ponižovanie pred ostatnými spolužiakmi prestali tieto urážky baviť. Občas si osamote pre to aj poplakala, ale nikomu o tom nepovedala.

„Zuza, urob mi láskavosť a už aj zmizni z mojej stoličky! Ako si to dovoľuješ na nej sedieť?! Ešte sa nakazím nejakou chorobou, ktorú v sebe ukrývaš!“ skríkla jedno ráno pred vyučovaním Dagmara gániac pri tom na Zuzku. Práve boli v triede zidení všetci spolužiaci a divo sa začali na vtip o Zuzke smiať. Ona sa len zdvihla, no vzápätí si opäť sadla späť na stoličku. Keď to Dagmara zbadala, išlo ju od hnevu roztrhnúť a skoro sa po nej vrhla. Práve sa nadýchla z plných pľúc pripravená zaútočiť na Zuzku. Ale tá ju nečakane prebehla a rázne odvrkla. „Čo urobíš, ak nepôjdem preč?“ povedala so sebaistotou Zuzka. „Nemôžeš mi predsa prikázať, čo mám robiť a čo nie! Ja si budem robiť, čo sa mi zachce... Ty si myslíš, že len preto, že je tvoja mama učiteľka, si niečo viac, než všetci ostatní? Poviem ti novinku. Možno nemám najnovší model tenisiek alebo trička, možno sa nevozím na drahom aute..., ale mám väčšie srdce než ty a tvoje ego dokopy!“

Takto sa Zuzka ešte nikdy nerozčúlila a po nikom tak nekričala. To, čo povedala, ohromilo všetkých spolužiakov a samotnú Dagmaru s nimi. Po chodbe školy sa rozliehalo zvonenie na vyučovaciu hodinu. Všetci si skamenelo posadali na svoje miesta, v tichosti čakali na vyučovaciu hodinu a premýšľali o tom, čo práve počuli. Na ďalšiu prestávku sa Dagmara Zuzke ospravedlnila a akoby zázrakom sa okolo jej lavice začalo zbíhať cez prestávky stále viacej spolužiakov. Nakoniec sa všetci spoločne skamarátili a prestali sa jej posmievali.

Ona o svojich starostiach porozprávala svojej mame, i o tom, ako sa všetko obrátilo na dobré. Mama ju povzbudila a pochválila za jej odvahu vzoprieť sa namysleným spolužiakom.

2. miesto: Jana Makuková, Lietavská Lúčka

Prečo je lepšie byť ako mať?

Ach, aká som len bola šťastná, keď som sa dozvedela, že som dostala tú hlavnú úlohu. Aj tak som sa však neradovala tak dlho ako som chcela a môj sen bol razom preč.

Navštevujem úžasnú baletnú školu a v nej sa ako každý rok konalo veľkolepé „Vianočné predstavenie“. Chcela som dostať hlavnú úlohu, pretože to bol už od malička môj sen. Navyše za bezchybne zatancovanú hlavnú úlohu sa dostávala cena. Začala som veľmi tvrdo trénovať. Záležalo mi na tom, aby som tú úlohu dostala, a splnila si tak svoj veľký sen. Po každom tréningu som si bola stále istejšia, že som zo všetkých najlepšia a rástlo mi sebavedomie. Postupne som sa pripravovala na nadšenie a potlesk obecenstva, ale i na prípadné sklamanie z môjho vystúpenia. Tréningy sa vyplatili a ja som dostala svoju vysnenú úlohu. Keď sme mali prvé skúšky, všetci obdivovali moje skoky a piruety. Bola som na seba pyšná. Dokázala som si, že v tanci som naozaj dobrá.

Už pár dní pred vystúpením boli všetci nervózni. Tesne pred vystúpením to bolo ešte horšie. Všetci mali trému. Poskakovali sme sem a tam, obliekali sme si baletné sukienky a topánky sme si potierali kolofóniou. Prvé baletky vystúpili na javisko. Ani neviem ako - a bola som na javisku i ja. Tancovala som svoju zostavu a bola som ľahučká ani pierko. Uživala som si ten pocit. Myslela som na odmenu. Blížil sa koniec vystúpenia a s ním i môj posledný, najväčší skok. A vtedy som sa zle odrazila a navyše si aj poplietla nohy. Dopadla som na drevenú podlahu javiska. V miestnosti razom zostalo ticho. Hudba stíchla a v obecenstve sa prestalo šepkať. Moja najlepšia priateľka mi pomohla postaviť sa a odkriviť do zákulisia. Mama s ockom ma vzali do nemocnice. Tam mi dali nohu do sadry a dostala som barley. Mala som zlomenú pravú nohu. Bála som sa, že už nikdy nebudem môcť tancovať. Vtedy mi mamina povedala: „Keby si nemala v hlave iba svoju dokonalú úlohu a odmenu, mohla si mať nohu v poriadku.“ Mala pravdu. Naozaj som to preháňala. A navyše kvôli tomu, že som myslela iba na odmenu, som si poplietla nohy. Nonakonec všetko dobre dopadlo. Dievčatá ma prišli navštíviť a priniesli mi správu, že som si cenu aj tak vytancovala. Keď som sa vrátila do školy, usporiadali sme malú párty baletiek, na ktorej mi odovzdali cenu a všetci mi zagratalovali. A navyše môžem opäť tancovať bez obmedzenia.

Ja si teraz určite myslím, že pre človeka je lepšie byť zdravým ako mať slávu či bohatstvo.

3. miesto: Rebeka Bitušiaková, Lietavská Lúčka

Prečo je lepšie byť ako mať?

Narodila som sa na tento svet pred dvanástimi rokmi ako malé dievčatko a podľa rozprávania rodičov s dlhými čiernymi vlasmi, malými nôžkami a rúčkami. Po príchode na svet som vraj veľmi plakala, lebo som nevedela, čo ma tu čaká. Toto mi povedala mama. Potom som však bola veľmi veselá a usmievavá. Prvé dni života si nepamätám, ale viem, že mám veľmi dobrých, starostlivých rodičov, starých rodičov. Mať rodičov a dobrých rodičov je podľa mňa najväčšie bohatstvo. Máte sa s kým poradiť a porozprávať o problémoch s kamarátmi i o problémoch v škole, chodiť na prechádzky, výlety. Býva mi ľúto detí, ktoré rodičov nemajú, nestarajú sa o nich, nemajú o ne záujem, ako keby neboli ani na svete.

Dnes už viem, že svet je nádherný, plný zaujímavých vecí, ktoré je potrebné spoznávať a učiť sa o nich. V živote sa stretávam s mnohými ľuďmi. Niektorí sú dobrí, ochotní pomôcť, čestní, spravodliví, iní sú zlí, zákerní, nespravodliví, závistliví, neochotní pomáhať druhým. Niekedy sa však cítim ako na inej planéte, keď sledujem televízne noviny, kde často počujem, že človek k človeku sa správa nepekne, že pre pár eur je schopný aj zabiť otca alebo mamu. Dozvedela som sa v televízii však aj o ľuďoch, ktorí bez váhania pomôžu druhým buď peniazmi alebo im kúpia potrebné veci. Títo ľudia asi vedia, že dať ľuďom je lepšie ako mať peniaze. Život je krajší, keď môžeme niekomu kúpiť darček, niečo mu darovať, urobiť, pomôcť mu. Tento pocit mám aj ja, keď niekomu urobím radosť.

Rozprávame sa s kamarátmi, čím by sme chceli byť, čo by sme chceli mať. Niektorí by chceli mať drahé auto, veľký dom, iní veľa peňazí, ale až nedávno som si uvedomila, že sme zabudli priat' si zdravie, dobrých kamarátov. Mať dobrého kamaráta je viac ako veľa peňazí a aj byť dobrým kamarátom nedokáže každý. Dobrý kamarát by mal vedieť pomôcť, poradiť, priniesť úlohy, keď sme chorí alebo ich dať, keď si po ne prídeme. Čo sa však často nestáva. Kamarátmi sú väčšinou len vtedy, keď potrebujú pomôcť oni.

Ja si myslím, že byť na tomto svete a mať šťastnú rodinu, dobrých kamarátov, môcť sa hrať, chodiť do školy, mať čo jesť a obliecť si, mať zvieratá a starať sa o ne, dávať aj im svoju lásku, je viac než neviem aké bohatstvo. Koľko ľudí na svete hladuje

a zomiera od hladu, koľko ľudí je chorých a chceli by byť zdraví, koľko ľudí by chcelo chodiť do školy a nemôže a my to všetko máme a aj tak si to nevážime.

Keby som mohla, hneď by som všetkým ľuďom pomohla. Mať tak čarovnú paličku dobrej víly a mať možnosť mávnutím zmeniť svet a urobiť ho pre všetkých spravodlivý a lepší. Rodičia mi však stále hovoria, že to, či bude svet lepší, závisí od každého jedného človeka, ale žiaľ vládnu vo svete peniaze a nie rozum a srdce. Hovorievajú mi a stále opakujú dokola, až ma to niekedy hnevá, nikdy nerob druhému to, čo nechceš, aby robili tebe, alebo uprac si človeče najprv pred svojím prahom a potom hovor o druhých, hovoria mi, aby som bola k ľuďom ohľaduplná, aby som neodsudzovala ľudí, že každý človek má svoju hodnotu. Nie každý sa narodil pod šťastnou hviezdou.

Dnes už lepšie chápem ich slová a snažím sa podľa toho správať. Chcem byť dobrým človekom, ale mám sa ešte čo učiť.

Čestné uznanie: Michaela Barčiaková, Lietava

Za čo vd'acíme našim otcom (predkom)

Pri jednej z návštev u starých rodičov sa dedko rozhovoril o svojej minulosti. Spomínal na to, ako mali ľudia k sebe bližšie, venovali sa svojej rodine a kamarátom, pretože nemali televízory, telefóny, počítače a mnohé iné vynálezy modernej doby, bez ktorých si nevieme predstaviť náš bežný život.

Ich doba bola ťažká, ale o to krajšia, lebo panovala medzi nimi súdržnosť. Mal pravdu. Na toto by sme nemali zabúdať. Vd'acíme im za veľa. Predovšetkým za to že dali život našim rodičom a tým aj nám, viedli ich v živote tak, aby sa nemuseli v spoločnosti hanbiť, a aby boli pre spoločnosť čo najväčším prínosom.

Keby nebolo skúsenosti a zručnosti našich predkov, nemali by sme mnoho vecí okolo nás. Ide o stroje, ktoré nám uľahčujú život, napr. o moderné autá, ich história je veľmi stará, o techniku, ktorá nám umožňuje komunikovať s ľuďmi, pretože sa s nimi nemôžeme stretnúť. Za všetkými týmito vynálezmi stojí človek – „otec“ týchto vecí. Našich predkov k tomu donútila doba, v ktorej žili, pretože si chceli zjednodušiť svoj život a uľahčiť si prácu.

Naším otcom vd'ačíme za mnoho, pretože vd'aka nim sme tu. Od svojich starých rodičov som odchádzala s pocitom, že si musím viac vážiť veci okolo seba, lebo za tým stojí namáhavá práca a viac si vážiť svoju rodinu, ktorá je základom celého nášho života.

Ďalšie práce:

Terezia Chabadová, Lietavská Lúčka

Prečo je dôležitejšie byť ako mat'?

Zamýšľali ste sa niekedy nad tým, prečo je dôležitejšie byť ako mat'? Ak nie, tak Vám to vysvetlím na jednom príklade.

Bolo pár dní pred Vianocami. Mama sa ma opýtala, čo by ma potešilo pod vianočným stromčekom. Ja som jej na to odpovedala: „Ach mami, toho je veľa. Chcela by som televízor, nový počítač, oblečenie, nejaké CD a to nie je všetko. Nezabudni hlavne na...“ a v tom ma mama prerušila. Začala svoju opakovanú pesničku: „Nezabúdaj, že som na materskej dovolenke a ocko pracuje celé dni, aby nás všetkých uživil.“

O pár dní neskôr. Je presne deň pred Vianocami a dve hodiny v noci. Ležím v posteli a je mi veľmi zle. Oblievajú ma studené poty, chveje ma a pred očami mám kruhy. Je nekonečne dlhá noc. Chcem, aby už skončila. Rodičov nechcem budiť, lebo mali ťažký deň. Moje srdce prudko bije a celá sa trasím. Som už veľmi vyčerpaná a strácam vedomie. Po chvíli počujem nejaké hlasy. Oči nemôžem otvoriť, viečka mám ťažké. Cítim na čele ruku, ktorá ma hladí.

Po chvíli sa mi podarilo otvoriť oči. Ležala som v sanitke. Lekár mi podával prvú pomoc. Odmeral mi tlak a pichol mi ihlou do prsta. Bola to nepríjemná bolesť. Krv z prsta dal na zvláštny prúžok a vsunul ho do prístroja, ktorý ukazoval 2,2. Sanitka zastavila pred nemocnicou. Otvorili sa dvere na sanitke a mňa vyniesli dvaja sanitári na nosidlách. Vonku bola strašná zima a vtedy som si uvedomila, že sú Vianoce. Mama s otcom stáli celý čas pri mne. Veľmi som sa bála. V nemocnici mi rodičia vysvetlili, čo sa stalo. Povedali mi, že mám chorobu, ktorá sa volá cukrovka. Bola som z toho veľmi nešťastná. Lekár mi povedal, že sa musím správne stravovať a pichať si inzulín. Bolo mi to ľúto.

Vtedy som pochopila, prečo je dôležitejšie byť zdravá, ako mat' veľa darčiekov.

Jakub Krcho, Žilina

Prečo je dôležitejšie "byť" ako "mať"?

Keď som bol mladší, chcel som mať veľa hračiek a všeličo iné. Dnes viem, že je dôležitejšie "byť" ako "mať".

Kedysi som chcel mať notebook, sladkosti a samé superveci. Ochorel som a mal som vysoké teploty, všetko ma bolelo, nič som nejedol, dostával som samé lieky a nebol som schopný pohybu. A už mi bolo fuk, či mám alebo nemám notebook. Vtedy som si prvýkrát uvedomil, že je dôležitejšie "byť" ako "mať".

Napríklad je dôležitejšie byť šťastný ako mať šťastie. Keď píšem písomku a viem to - učil som sa a dostanem jednotku, tak som šťastný. Ale keď na písomke len tipujem a dostanem jednotku, tak som len mal šťastie. Keď mám šťastie, neviem ho ovládať, len sa s ním stretávam. Keď som šťastný, je mi jedno, či niečo mám alebo nie. Som šťastný - to mi stačí.

Niekedy je lepšie byť chudobným ako mať veľa bohatstva. Od bohatých väčšinou vyžaruje istá nespokojnosť so svojím majetkom. Majú samé superveci, o ktorých my len snívame. Poteší ich len ďalšia nová supervec. Zato chudobného poteší každá maličkosť.

Napríklad Matka Tereza. Bola chudobná a zároveň bola dobrým človekom. Hoci nemala veľký majetok, pomáhala každému, koho stretla. Dôležité bolo to, čo robila. A tak si ju pamätá oveľa viac ľudí, ako keby bola bohatá.

Preto je dôležitejšie "byť niekým" ako "mať niečo".

Lukáš Gašpierik, Žilina

Prečo je dôležitejšie "byť" ako "mať"?

Keď začne nový život v maminom brušku, je to človek, ktorý nemá nič. Keď sa narodí, jeho rodičom záleží len na tom, aby bol živý a zdravý. Vtedy nepotrebuje mať nič, len rodičov.

Ako som aj ja rástol, túžil som mať všelijaké veci. Najviac ma hnevalo, keď som chcel mať postavený komín z kociek a ostatné deti mi ho zbúrali. Teraz už viem, že je dôležitejšie byť s kamarátmi, byť dobrým kamarátom, ako mať najvyšší komín na svete.

Keď postavím stavbu zo stavebnice malému Dominikovi, som rád, keď ju zbúra, lebo je lepšie byť dobrým ujom, ako mať synovca, ktorý ma nemá rád. Lepšie je byť láskavým, ako mať všetko, no nepoznať lásku.

II.kategória

(Žiaci SŠ)

1. miesto: Kristína Ištvánová, Predná Hora

Byť a či mať

V rozprávke to tak začína

- raz z Janka stal sa hrdina,

čo slávne skutky vykonal a kráľovstvo hned' za to mal -

čítali ste snád', premilí, že si ho ľudia vážili? Že šťastný bol aj bez slávy, z chudoby nemal obavy?

Kráľovstvo, k tomu princezná – to bola správna odmena, čo si hrdina vyslúžil a potom šťastne dlho žil.

Ten, kto však číta pozorne, pochopí, potom rozhodne

- hrdina konal pre slávu a z chudoby mal obavu?

Nie, chcel len dobro vykonať,

princeznú chrániť, draka s'at',

utierať slzy, plašiť žiaľ,

odohnať bolesť kamsi v dial',

láskavý bol a srdce mal

preto to všetko vykonal.

K dobru je cesta neľahká, o tom hovorí rozprávka,

nie zlatá cesta, strieborná, lež tá kameňmi dláždená,

byť trpezlivý, láskavý,

zo zlého nemať obavy,

obetavý byť, iným dať,

statočne stále pracovať,
nepoddávať sa prekážkam
hrdinu vedie k víťazstvám.

Rozprávka môže poučiť – chamtivcom nie je dobre byť,
zvyčajne na to doplatí, kto chce byť ľahko bohatý.

Aj v živote to býva tak
- bohatstvo sprvu zastreje zrak,
krásne je mať moc, veľký dom, bez práce stať sa hrdinom...
Len hlupák tomu uverí, zlo sa ti škerí od dverí.

Máš veľký dom – v ňom teplo chceš, a kým ho celý upraceš... alebo sluhov zaplatíš?
No veríš im, či neveríš?
Máš auto, potom chceš mať dve - nádherné, veď si hrdina -
treba k nim garáž, benzín tiež, ty na to máš, to dobre vieš.
Chceš mať aj koňa, potom dva, k nim stajňu a k nej sluhovia – mamony kruh sa roztočí.
Bohatstvo si ťa zotročí.

Veru, kým nie si bohatý,
aj číňak sa ti oplatí
– botasky doma jedny máš, s úsmevom na svet pozeráš.
No keď raz ozaj zbohatneš, na číňak rýchlo zabudneš,
botasky krásne nakúpiš,
značky si na nich vysvietiš,
nech všetci vidia – na to máš,

s neúctou na nich pozeráš.

Kúpia si značku? Ty máš na ne – kúpiš diamantmi vykladané.

Potom sa bojíš chodiť von,

strážcov máš všade za oknom,

čo keď ti niekto vezme ich?

Bojíš sa, až sa trasie dych.

Nároky rastú, rastie strach,

každý chce tvoje prachy, ach,

nenávisť rastie, steny všade,

susedov nemáš na záhrade,

cez plot by nikto nenazrel.

Si sám ako prst, to si chcel?

Sám? Kdeže, o to nemáš strachu, kamarátov máš ako hrachu,

že falošní sú – nevadí –

bohatstvo všetko nahradí.

Zbytočná je tu obava, že ťa bohatstvo spútava.

Ty vidíš iba jeden cieľ – to je presne to, čo si chcel.

Kúpiš si všetko, čo len chceš,

to myslíš si – kým nezmúdrieš.

2. miesto: Agáta Masná, Podhorie

Jablčko

Pomaly, potichu, nebadane... ako keď semienko klíči zo zeme. Keď začína dýchať, rásť a mocnieť. Tak aj túžba, ktorú som nevedomky rozvíjala a pestovala v jednom zo zabudnutých kútov môjho srdca. Z malého semienka vyrástol strom. Mohutnel a zrel, až zarodil svoje ovocie. Jablčko. Spočiatku drobné, celkom nebadateľné, možno ako špendlíková hlavička. Zošúverené si razilo cestu na svet, von na vzduch. Dýchať, mocnieť, červeniť. A slúžiť.

Koruna košatá, konáre husté... už ťažko chytiť svetlý lúčik. Vietor a dážď šľahali jeho biedne telíčko, len zhodiť a... zabiť. Tu sa zachvelo pár hrubých červených jablčiek a spadli na premočenú, špinavú zem. Jablčko prekvapene pozrelo pod seba na obité jablká, hore na konár, potom zase dolu... pochopilo. Mocné Jablká toho mali na sebe príliš veľa, aby mohli obstáť v takej víchrici...

Kde sú hranice zúfalstva? Pestujem večný optimizmus. Aspoň slabý lúčik, tenučký pás Svetla, čo by si uprostred víchrice prebil cestu von. A prišiel! Roztrhal sivé mraky, rozlámal ich železné obruče. Pomaly padal dolu, nižšie a nižšie, prenikol cez bludisko konárov a dotkol sa skrehnutého jablčička. To sa opäť vzdalo, dýchalo, mocnelo, červenelo. Aby mohlo slúžiť.

Bežal čas, bežal svet. Bežali spolu. Čakali, až sa ten druhý potkne. Aby vyhrali? Nie! Aby pomohli vstať. Čas zahojí, svet zabudne. Jablčko sa zachvelo, stiahlo sa do seba, ani čoby chcelo pevne zovrieť všetko, na čom tak úporne pracovalo celý život. Zovrieť a nedať.

Prišiel čas, prišiel svet. Život ako smrť, smrť ako život. Jablčko opäť pozrelo dolu. Uvidelo krásne ruky, ktoré čakali len na to jediné, na to najkrajšie z celého stromu. Ovocie, ktoré môže toho toľko osladiť... No nemusí. Môže ďalej hromadiť, ako tie opadané jablká. A potom tak aj skončiť. Zhniť vo všetkej svojej kráse a plnosti.

Jablčko sa zachvelo, zhlboka sa nadýchlo a so všetkou odvahou, ktorej len bolo schopné, sa spustilo do mocných, krásnych rúk. Rozhodlo sa slúžiť, teda zomrieť.

A začalo žiť.

Čestné uznanie: Natália Kuzmová, Moldava nad Bodvou

Prečo je dôležitejšie „byť“ ako „mať“

Som. Viac vám povedať nemusím. Prezradia ma myšlienky, ktoré čítate.

Nieko sa zamýšľa nad dôležitými životnými otázkami pri behu, nieko v tichu izby či lesa, nieko v sprche, nieko na mieste, kde ho nikto nepozná, nieko pri káve a cigarete, iní zas pri alkohole. Ľudia sú rôzni.

Dávam svojim myšlienkam voľnosť. Nie sú obmedzované ako zvieratá v zoologickej záhrade. Nie sú len pre krásu, sú voľné. Ved' ako majú byť krásne, ak im nie je dopriate slobody? Zamýšľam sa, keď cítim potrebu a tok pozorovania a z neho vyplývajúce skutočnosti nechcem zastaviť. Nedávno ma paralyzovala voda...

Sneh sa topil, padal zo striech, šprintoval po odkvape. Molekuly roztopeného snehu v podobe vody boli akvabely, ktoré synchronizovane plávali po ľadovo studenom kove. Od radosti zo života slzili aj ostatné odkvapy z panelákov naokolo. Započúvala som sa do ich symfónie, ktorá znela opusteným nedel'ným sídliskom.

Ľudia chceli vlastniť. Chcela som pochopiť prečo, tak som si v myšlienkach kúpila všetku vodu zeme. Aj vodu obsiahnutú v minerálkach z regálov, aj z vodovodného kohútika.

Predstavila som si, ako sedím na vyvýšenine obklopená pralesom nad vodnatou, širokou riekou, ktorá tiež patrí mne. Rieka tečie akoby bez duše a vlny sa ťažkopádne a smutne bozkávajú. Vzala som rieke slobodu, lebo som ju chcela vlastniť, tak mi nedávala radosť. Sedela som na tej vyvýšenine teda smutná aj ja. Vo filme by mi v pozadí hral soundtrack zo Shreka. Písomne mi stačilo, že rieka bolestila ako matka, ktorá príde o svoje dieťa.

Keby som mala všetku vodu sveta, nepredala by som ju, ale darovala. V prípade, že by všetka voda zeme bola moja a ľudia slepí ako teraz, pochopili by, že peniaze by im neuhasili smäd. Ľudia by začali plakať trojuholníky, lebo by sa báli drobných zrkadielok kvapkajúcich z očí. Toto sme my, ľudia, túžiaci po hmatateľnom bohatstve.

Napriek tomu, že som existenciu považovala za dôležitejšiu než vlastníctvo, nech som chcela ako chcela, nemohla som povedať, že by dôležitosť vlastníctva veľmi zaostávala za dôležitosťou existencie.

V jednu noc som mala lucidný sen, no bola som v týchto veciach nováčik. Do prostredia a okolností som bola vsadená vlastným podvedomím a mne ostalo len čeliť tomu, čo prišlo. Presnejšie prišlo priznanie – po pôrode som upadla do kómy a moje dieťa po dvoch dňoch svojho života umrelo. Vtedy som bola odrazu plne pri vedomí vo vlastnej nočnej more.

Nepamätala som si na nič. Nepamätala som si, že mi umrelo vlastné dieťa. Ved' umrelo moje dieťa! MOJE. Niet slov, ktorými by som opísala tú bolesť, ktorá sa v tom sne do mňa sťahovala. Bola horšia, než keď vás štípe mráz i za nechtami. Horšia, než keď vám pokožku vypaľujú tekutým dusíkom. A to nehovorím o výčitkách, ktoré na mňa útočili a zrážali ma na dno ľudskosti a zanechávali modriny na srdci.

Bolelo to. Neobyčajne.

Vtedy som si uvedomila, že by som dala čokoľvek, keby som si na malú mohla čo i len spomenúť, keby som si pamätala jej tvár. Určite mala modré oči a širší noštek po otcovi na svojej rozkošnej tváričke. Určite vyzerala ako snehová vločka, ktorá sa strácala v ockových dlaniach. Určite to bola malá víla lásky. A ja som si ju nepamätala.

Málokto si dokáže predstaviť ako nesmierne som túžila po tom, aby som ju mohla vidieť. Budem úprimná – nie raz, nie dvakrát, nie trikrát... Chcela som ju mať pri sebe stále. Nevypovedateľne som chcela, aby znova existovala. Potrebovala som, aby bola moja. Lúbila som ju nadovšetko, a preto som bolela ako rieka, ktorú som si raz v predstavách kúpila.

Zobudíte sa z takéhoto sna a rezonujú vami slová „moje dieťa“. MOJE. Ľudia sa vlastníť nedajú, ale privlastňujeme si ich. Samozrejme, v sne som nadovšetko chcela, aby „vysnívaná“ dcéra existovala, ale zároveň som túžila po tom, aby bola moja. Nie dcéra poštarčky, nie dcéra právničky. Dcéra sedemnástročnej študentky, ktorá má brigádu za tri eurá a tridsať centov na hodinu, ale lúbila by dieťa ako každá iná matka, ak nie viac. Nezodpovedné? Ale kto má skutočné právo súdiť?

Zažila som dušotrasenie, i keď len cez sen. Definitívne sa mi potvrdilo, že nezáležalo na tom, či som vlastníkom dotykového mobilného telefónu, kvôli ktorému sú ešte aj v dvadsiatom prvom storočí ľudia za otrokov, nezáležalo ani na tom, či si môžem dovoliť značkové oblečenie, nezáležalo viac na materiálnom bohatstve. Neutíšilo by duševný nepokoj.

Vzala som si ponaučenie zo sna a s nádejou som tíško posielala do vesmíru túžbu, aby sa sen nikdy nestal skutočnosťou. Naučila som sa tiež využívať materiálne, aby som viac povzniesla dušu než zasýtila hlad po vlastníctve. Nakúpila som teda bublifuky za, pre niekoho smiešnych, päťdesiat centov a rozdala ich. Medzi priateľov a známymi, i menej známymi rôzneho veku.

Videla som radosť. Radosť z dúhových gúľ. Radosť z akejsi chemickej zlúčeniny, o ktorej vzorci som nemala ani potuchy. Ľudia potrebovali pripomenúť, že i radosť je emócia, ktorú dokážeme cítiť, lebo sme ľudia. Potrebovali sme čistý, úprimný cit, o ktorom sme mohli na miliardy percent povedať, že bol správny.

Spoločnosť nás stavala pred situácie, ktoré vzbudzovali zmiešané pocity a stali sme sa skeptickými. Umenie rozlišovať čierne od bieleho bolo zabudnuté, lebo nastúpili rozličné farby. Správy totiž hovorili toto:

Interrupcia je v poriadku, ak sa, napríklad, žena rozhodla využiť túto možnosť kvôli zlej finančnej situácii alebo po znásilnení.

Nevera v manželstve či vzťahoch je stále čoraz bezcennejším fenoménom. Je to v poriadku, lebo jeden z partnerov má nedostatok lásky a pozornosti.

Zabudli sme na podstatu bytia. Sme jednoduché bytosti a komplikovaný je jedine systém, akým naše telo pracuje, ale ten stvorila príroda. Bola nám daná radosť z lúčnych kvetín, my sme si vytvorili vyššie nároky na radosť prameniaku z materiálneho vlastníctva. Bola nám daná láska k živému a dobre viete, ako to vyzerá teraz...

Napriek všetkému dobrému i zlému, čo bytie prináša, som rada, že som. Existencia je šéf a vlastníctvo je zamestnancom. Existencia si vyžaduje základné potreby, ktoré vlastníctvo môže poskytnúť. Ešte stále je však existencia dôležitejšia.

Základy tohto pravidla sú dané výchovou, ktorú vám len tak niekto nevezme. Vytesajú vám ju rodičia do celého vášho diamantového bytia. Ukazuje vám smer. Určuje, či sa budete tešiť viac z dúhy na oblohe alebo značkových tenisiek.

Niektoré diamanty potrebujú byť ešte vybrúsené, niektoré žiaria v plnej kráse. Ako ste na tom vy?

Ďalšie práce:

Monika Buknová, Ružomberok

Anjelik

Pršalo, kvapky stekali po okne, svet ukrytý. Nieкто by povedal, že aj nebo plače. No ja som mala po krk rôznych klišé. Nebo nevie plakať. Jednoducho prší. Slzy sú tu len pre ľudí. Napríklad na také chvíle, ako je táto.

Zvládnem to? Nie, viem veľmi dobre, že nie. Prečo som to nemohla byť ja? Prečo ona? Nemôžem sa na maminu hnevať, že mi to nepovedala skôr. Keby som bola na jej mieste, nedokázala by som to nikdy. Ale... musím žiť práve ja? Prečo musím zostať na tomto mieste bolesti? Mieste utrpenia. Čo je horšie ako sám život? Ničí ťa, trhá z teba všetko, čo máš, pomaly sa zarezáva a jeho jazvy nezmiznú.

„Peťka, čo ti je?“

„Anjelik, nič, hrajkaj sa ďalej,“ a podala som mu autíčko.

Možno by mala rovnaké očka ako on. A bavil by ju tenis. Alebo basketbal. A nenávidela by dejepis (ako ja). A keby ma nieкто našťval, mohla by som k nej pribehnúť. Utíšila by ma a povedala mi, že je to v poriadku.

„Peťka!“

„Som tu, zlatko.“

Necítim sa na to byť najstaršia. Mala to byť ona. Nemôžem sa proste tlačiť cez tieto veci, bez rady. Nevládnem to. Som šialene sama.

„Peťka!!!“

„Tomáško, som tu.“ Jeho nenechám samého. Musím byť pri ňom.

„Peťka, Peťka...“ šepkal, usmieval sa, ale nehládel na mňa.

„Tomi, kam ideš, ja som predsa tu.“

„Aj ja ťa ľúbim.“ Kráčal k oknu a nerozprával sa som mnou. Ticho vo mne bilo.

„Uhm...poslúcham maminu. A autíčka sú super.“

Pred ním bolo prázdno. Alebo nie? Prečo sa nebojím? Prečo cítim veľkú lásku? A prečo viem, že sa deje niečo nepochopiteľné?

„Už ideš? Tak ahoj. Cmuuuuk,“ Tominko poslal obrovskú pusú. Nevidela som komu. Všetko bolo nejasné.

„Peťka, prečo plačeš? Ved' moja Peťka ťa ľúúúbi. Uhmhm. A dáva na nás pozor. Ale už musela ísť. Býva v nebíčku, vieš?“

„Tomi...“ hlas sa mi triasol. „Peťka... ďakujem.“ Šepkala som vzduchu aj ja. Nie vzduchu, ale mojej sestre. Je jedno, že som ju nikdy nepoznala. Je jedno, že zomrela pár dní po narodení, ešte predo mnou a mama mi to povedala až teraz. Je to jedno, lebo ona bola pri mne vždy. Vždy, keď som sa bála, keď som plakala alebo nevládala. Nemusím ju vidieť, ja jej VERÍM!

„Odišla, hmm.“

„Tomi, nie, neodišla. Nechaj si ju v srdiečku, tam bude vždy, vieš, my ju nemusíme vidieť, nášho anjelika.“ Tomáškovi to nik nepovedal... Teda, práve mu to povedala ona sama. Sama.

„V srdiečku? Ako sa to dá? Ved' sa tam nezmestí.“

V tomto má pravdu. Nikdy ju tam celú nevopchám. Ale budem sa snažiť. Stále vo mne bolo niečo viac. Nebola to len tá nečakaná vlna lásky. Cítila som odtlačok, ktorý sa pomaly dral cez srdce do mysle a formoval sa na jasné slová. A voda čo mi tiekla po tvári bola prameňom z hĺbky. Takmer som nedýchala, keď mi dochádzalo, čo sa deje.

„Tominko, ži! Ži naplno, ži tento život! Bež, smej sa, užívaj si to! Lebo nie každý dostane tú príležitosť...“

Nenarodia sa všetci, a svoj skutočný dlhý čas tiež nemá každý. Nie každý môže pocítiť objatie od maminky, dostať prvú jednotku, bežať v daždi bez dáždника a zvaliť sa na lúku plnú kvetov. Život je tak krásny. Hladí nás, učí nás, pomáha nám opravovať naše chyby a jeho objatia zanechajú ryhy. Večné ryhy.

V živote je jedno, čo všetko dostaneme. Či žijeme vo vile alebo v jednoizbáku. Lebo život sa nedá zaplatiť, to vie každý. Je jedno, čo všetko máme. Dôležité je, že sme. Život je tak veľký dar možností. A ja to musím zvládnuť. Koľkokrát len tak som. Žijem z jedného dňa na druhý. No odteraz to už tak byť nemôže. Moja nebeská Peťka. Ako sa musí cítiť, keď ja neznášam svoj život a nežijem ho, len ho prežívam. Aspoň kvôli nej a všetkým ako ona sa zmením. Každá sekunda tu bude aj pre ňu.

„Zvládneme to...“

Teraz som sa už nebála. Nepochybovala som o tom, že to zvládnem. A bola som rada, že tu môžem byť. Že práve ja som tá, ktorá žije. Nestratím sa. Nemôžem. Mám predsa svojho súkromného anjelika. A ten bude pri mne vždy...

III. kategória
(študenti VŠ, dospelí)

POÉZIA

1. miesto: Terézia Šmidová, Žilina

Nový a posvätný

Posvätno života
v každom sa zjaví
malý prv neznámy
a s nami čo sme už
dlhšie tu na zemi
pri prvom pohľade
čo len to spraví
pohne sa spomienka
akí sme boli
otázka odkiaľ sa
vôbec len na zemi
odkiaľ sa vzali
v posvätnej nádobe
ľudského tela
duša tá pohla ho
na svetlo vyviedla
keď nová bytôstka
veľmi žiť

byť s nami

túžila - chcela.

Dôverujúca bezzát'až

/alebo: Bublinky Či OKNÁ/

Bublinky či okná

mávame kým

nevymažú všetko

čo bolo v pamäti

a koľko toho

mysľou preletí

nahromadené

opustíme raz

nás opustí - prepustí

záplava informácií

zbytočných starostí

priestor i čas pominú

opäť sa objaví dieťa

čo bolo prvé

slobodné a voľné

bude tam zas

detská bublinka

číre okná

dôverujúca bezzát'až

Bytostné chcenie

Nebolo o tom

čo mi dáte

a koľko toho

nie o tom

naše narodenie

na svet nebolo

spýtavý ešte

slepý pohľad

vraavel vždy mnoho

a pri tom jedno a to isté

či ma prijmete

moji drahí

išlo o l'úbenie

to bolo a zostáva

naše prvé a pôvodné

bytostné chcenie

Čestné uznanie: Elena Ištvánová, Predná Hora

Domov

Tá tichá pieseň domova

v pamäti sa mi odznova

vynára

z hĺbky času,

je mamin dotyk láskavý,

čo mierni všetky bolesti,

farba jej hlasu,

pukoce oheň v kuchyni

a polievka sa varí,

tá naša veľká biela pec – tak teplo sme s ňou mali

a stará mama pri peci tíško si nôti zase

„kde si môj kriste milý“,

domov cítiť v jej hlase,

och, starý otec do dvora dotiahol stromček z lesa,

a krásne ho zas vyzdobí,

vianočne srdce plesá,

orgován opäť spod okna omamne zavonia mi,

opäť sa bežím s deťmi hrať k potoku za humnami,

zvončeky ticho cengajú, ja počujem ich zase,

to kravky idú dedinou

podvečer domov z paše,

zas nesiem tašku na pleciach

a do lavice sadám...

Nie, všetko sú len spomienky – dnes to už márne hľadám.

Čas nás kamsi preč unáša,

vpred dívať sa nám velí

a kráčať stále s nádejou,

hoc' obzrieť sme sa chceli,

domov však v srdci nesieme,

je malým kúskom v nás,
ním sa každý deň posúva
ten odkaz k deťom zas

že boli tu raz kedysi,
nechali v svete stopy,
ľudia nám blízki, predrahí,
že čas ich neutopí,
že žijú v našich spomienkach a stále sú tak s nami,
že odkaz predkov nesieme, že odkazom sme sami,
a že sa patrí naplniť to dedičstvo ich verne,
že chceme to a zvládneme, to všetci spolu verme.

V pamäti sa mi odznova
vynára pieseň domova,
z hĺbky času sa vracia

posolstvo predkov nesie k nám,
ja ctím si ho
a naplňam,
domov je kotva srdca.

PRÓZA

1. miesto: Jozef Páleník, Svinná

Tri želania

Hasičský bál v Podhorí, ktorý sa konal pod hlavičkou požiarnického plesu, sa prehupol do druhej polovice v čase i priestore, keď sa veľká i malá ručička, samozrejme na hodinách, prehupli ponad číslicu dvanásť, ktorá v tomto prípade znamenala dva tucty, súčasne vydeletovali minulý deň a priviedli z kalendárovej pôrodnice narýchlo pozliepaný deň s prívlastkom nasledujúci. Števo s Ičom, ktorí z pôvodnej kapely ešte ako jediní dvaja vládali hrať, vrzúkali ostošesť, ba občas aj len o stoštyri. Števo naťahoval heligónku a v prestávkach aj svoje hodinky, aby mu nezastali a aby vedel, kedy bude ráno, pretože susedovie kohút ho už neohlási. Predvčerom ho zarezali na paprikáš. Ičo zasa mlátil na bubny, ved' to mal nacvičené z mlátenia obilia v minulej žatve, pretože obstarožná mláťačka to už, vzhľadom na svoj mechanický vek odmietala robiť a ženám pri nej to išlo lepšie ústami než rukami.

Na všetko toto sa smutne pozeral aj cezpoľný Vinco Vincent, sediaci v rohu miestnej reštiky, kde sa z kapacitných dôvodov bál tradične prvý raz konal. Keďže po šmykl'avke hrdla už do žalúdočného rezervoára čosi klzké pustil, zmáhala ho únava a oči mu klipkali ani čo by inšpicientská klapka režisérovej asistentky filmovacieho štábu. Pristavil som sa pri ňom, prisadol, reku, nad čím dumáš Vincko, opýtal som sa a tentoraz som zasa ja dumal nad tým, či som ho oslovil krstným menom alebo priezviskom. Čert vie, ba i ten sotva, do školy málo chodil, pri kostole stála a náboženstvo bolo povinným predmetom.

„Snívam“, zamrňal Vinco a navidomoči ožil, keď vo svojom akčnom rádiu, ktoré sa podobalo skôr akčnému tranzistoru, zaregistroval poslucháča.

„A o čom, prosím teba?“ opáčil som otázkou po tom, čo som opáčil chuť nakyslého vína, ktoré som si nasypal do úst, pretože bolo na ňom uvedené, že je suché. A ešte aj polosladké.

„Mám tri želania,“ preberal sa Vinco čím ďalej tým viac z letargie.

„Tri želania?“ zopakoval som s neveriacim podtónom a mienil som ešte aj čosi pridať, no Vincent sa vnôtil do mojich snáh polofalošným popevkom zľudovelých spevákov spoza rieky Moravy „...jáááktááá rybka v potóóce...“

„Tri želania zvykne mať zlatá rybka, ale že by už aj ty?“ chytil som sa obrazne slov piesne, ktorej hlavná hrdinka z vyšších rybích spoločenských vrstiev neskôr zrozprávkovatela. „Nože mi ich vyjav,“ zabrdal som do Vinca d'alej.

„Prečo nie,“ chlipol si aj, a či opäť, Vinco z vína, znížil intenzitu kmitania viečok, podoprel si opakom dlane líce a – „tak teda kukaj, či vlastne očúvaj,“ začal.

„Prvé želanie: Chcel by som BYŤ väzňom. Vidina byť väzňom ma láka od obdobia (ne)dávno minulého, ktoré sa datuje toť kdesi od, ako sa hovorí, nežnej revolúcie. Ved' uznaj. Nie je tým väzňom dobre? Nemusia zháňať prácu, ak treba donesú im ju až do väznice, prípadne ich dovezú za ňou, ba keď (ne)chcú, ani robiť nemusia. Nestarajú sa o dodávku dreva na kúrenie, netrápi ich, či cena plynu zdražie o päť či viac percent päť či viac razy do roka, nesužuje ich, či cena energií stúpne od apríla alebo až po májových parlamentných voľbách, je im jedno, že cena benzínu dosahuje historické maximum priemerne raz do mesiaca vrátane veľkých školských prázdnin, nemusia variť, umývať riad, prať. Nemusia – ba vlastne musia MAŤ ošatenie, teplo, strechu nad hlavou, pravdaže nezatekajúcu, televízor s viacerými farbami, ved' ten s dvoma základnými je už na dôchodku, ba i video, o ktorom ja budem ešte dlho snívať. A že nebudem MAŤ slobodu? Pch, dajsamisvete. Akáže je to sloboda, keď mi manželka napíše na lístok, čo mám v obchode kúpiť, na pivo ma pustí, len keď je v krčme po záverečnej a z futbalu jej musím doniesť vstupenku, aby si nemyslela, že som lanfáril kade-tade. Len neviem, ako sa do tej basy dostať. Okrem účasti na fašiangovom pochovávaní basy je to problém. Už som doma zabil aj dva zajace na hody, ba zahlušil som k nedeľnému obedu aj sliepku, ktorá by bola aj tak sama zdochla, ale efekt žiadny. Musím to skúsiť z inej strany. Lež z ktorej? Že by politickej? Ale ktorej, keď všetky sú na jedno kopyto? Všetky sľubujú to isté a všetky to isté nesplnia. Ved' byť väzňom má láka aj preto, aby sa mi splnilo ...“, na chvíľu sa odmlčal..

„... druhé želanie,“ pomohol som mu, aby nezabudol.

„... druhé želanie,“ zopakoval. Nezabudol. Teda želanie druhé: Chcel by som BYŤ prezidentom. Nie, nevid' v tom žiaden môj karierizmus,“ bránil sa oponentúre, ktorú som

vôbec nemal v úmysle slovne realizovať a pokračoval. „Ved' byť prezidentom je veľká žertva. Čo sa ten, chudák, namotá po svete. Vieš si predstaviť, koľko to stojí peňazí? Že mu to platia zo štátnej kasy? Figu. Borovú. Z tej platia nezamestnaných. On si to musí zaplatiť sám. Preto musí MAŤ taký vysoký príjem, ergo plat. Najviac ma na funkcii prezidenta láka, že môže vymenovať ministrov. Ja som zatiaľ dokázal vymenovať iba vybrané slová po b, aj to mi dcéra pomáhala. A ešte ma láka prezidentovo vracanie. Myslím vracanie zákonov naspäť so parlamentu,“ zdôraznil, keď videl ako som pri tom slove vytreštil okálie a zostal v nemom úžase. Na chvíľu sa odmlčal, ani čo by pátral, kde prestal a keď usúdil, že na to prišiel, naštartoval spúšťač slov opätovne. „A ešte má láka vyesedávanie na poradách i zasadnutiach a počúvanie tých všelijakých táranín. Vieš, koľko je to námetov na humoresky, fejtóny a iné literárne útvary? A tie honoráriky za ne. Tie by dokázali zlepšiť môj prezidentský platík. Nuž, ale kto si ma tu, na vidieku všimne? Už som aj zo strany vystúpil, hoci som v žiadnej nebol, prerušil som aj členstvo v dobrovoľnom hasičskom zbore a stále nič. Tuším mi už zostáva len to posledné želanie, želanie tretie,“ povedal Vinco a zasekol sa ako stará Blažková minulý týždeň na prízemí vo výťahu.

„Aké?“ vybafol som naňho plný nedočkavosti a prisal som sa mu očami na pery ako lačný bezdomovec na nedovarenú silvestrovskú kapustnicu.

„Tretie želanie?“ naťahoval ma Vincko ako bača Kleofáš deravé gajdy a tváril sa pri tom ako múdrejší od múdrejšieho. Napokon to zo seba vypáskoval: „Nuž, chcel by som BYŤ.“

„Ale ved' si, ty Ďuro, či Vinco, či čo si to.“

„Čožeby. Chcel by som BIŤ. S mäkkým ypsilonom. Tých, čo mi nedoprajú splnenie tých dvoch prvých želaní. Rozumieš?“ sklopil hlavu, sedadlo a začal sa poberať do ríše snov. Skôr ako však za sebou celkom zabuchol vrátka, dodal: „Pretože dôležitejšie je BYŤ v pozícii a MAŤ pocit istoty, než MAŤ pozíciu a BYŤ neistý. Už rozumieš?“ spýtal sa ma ešte trocha pri vnemových pocitoch.

Neveľmi som rozumel. Ale nič to. Ved' on mi to vysvetlí. Ak bude MAŤ chuť, tak vie BYŤ aj...

3. miesto: Jana Rácová, Bolešov

Stála som v potravinách a hlavou mi behali myšlienky ženy, ktorá sa snaží. Snaží sa zladať prácu s povinnosťami matky. Snaží sa byť dobrou manželkou. Snaží sa držať pri živote svoj dávny sen o rodine, o láske. Snaží sa. V tom som zacítila ťažký parfum a nechtiac som sa otočila. Na tej vôni bolo niečo vulgárne. Pohľad sa mi zastavil na afektovanej žene. Vysoké čierne kožené čižmy, k tomu drahý kožuch. Keď som sa zahľadela pozornejšie, zdala sa mi nejaká známa. Samozrejme. Poznala som tú ženu. Bola to Marta, moja spolužiačka zo strednej školy. V dvadsiatke si chmatla tridsaťročného chlapa, ktorý bol na kariérom vzostupe. Zacítila príležitosť a použila naňho všetky ženské zbrane. Videla som ju približne pred rokom. Chválila sa mi bohatstvom, o ktoré sa nepričinila. Chválila sa vecami, o ktorých som ani nesnívala, lebo ich nikdy mať nebudem. Chválila sa svojím životom. Pre ňu to bola výhra v lotérii. Nikdy nepracovala. Vlastne áno, drela ako kôň. Musela sa udržiavať atraktívna pre svojho manžela. Presne si pamätám, ako mi opisovala svoje peripetie.

„Dnes mám strašne nabitý deň, ani ti to nebudem rozprávať. Musím stihnúť kozmetičku. Dávam si kompletnú masáž tváre. To je hneď hodina. Potom behom do kadernického salónu. Vieš, aj tam, kde mám kozmetičku, je kadernička, ale za dvadsať euro mi predsa nemôže urobiť dobre vlasy. Čo myslíš?“ opýtala sa vtedy a dobre musela vidieť, že ja som u kaderničky nebola snáď od stužkovej. V duchu som sa zasmiala.

„Mám taký nabitý diár. Aj nechty si musím ísť dať doplniť. A večer ešte musím byť vysmiata, lebo Patrik k nám pozval pár priateľov. Už ma to unavuj. Samí herci, režiséri, kto má tie ich trápne historiky z natáčania stále počúvať.“ Ťažko, preťažko si vzdychla.

To ja budem mať krásny večer. Pomyslela som si vtedy. Keď dáme deti spať, pritúlím sa k svojmu Mackovi a budeme sa rozprávať o práci, o deťoch, o tom, čo chceme urobiť na dome a potom sa budeme nádherne milovať a v noci sa budeme túliť. Usmiala som sa, lebo som si spomenula, ako som mala túto vetu na jazyku, ale nevyslovila som ju. Prešiel rok a ja vlastne žijem rovnako ako vtedy. Aj dnes by som mohla povedať túto istú vetu. Ak s tým znovu začne, poviem ju. Ale možno si ma ani nevšímne. Možno sa dokážem stratiť. Tu medzi regálmi. Možno dokážem zapadnúť do šede obchodu, do šede žien, ako som ja.

„Ale ahoj, moja. Teba som nevidela večnosť.“ Začala vykrikovať svojím afektovaným hlasom. Maznavým, ťahavým, nechutným.

Silene som sa usmiala.

„Ahoj,“ povedala som a zarazila som sa. Dúfala som, že nezbadala môj zdesený pohľad. Tentoraz vyzerala úboho. Ako zbitý pes. Vlasy mala zanedbané. Vyrastajúce čierne korienky prudko kontrastovali s platinovou blond farbou zvyšnej časti vlasov. Nechty už nemala dokonalé, umelé, ale svoje prírodné. Dolámané s ošúchaným červeným lakom. Aj parfum mi prišiel lacný. Silený úsmev skrýval bolesť a strach. Čo sa tejto žene stalo za posledný rok, čo som ju nevidela? Oči mi mimochodom padli na obsah jej nákupného košíka. Vodka. Nič viac. Takto nakupujú alkoholicy. Ešte sa to snaží skryť. Ešte verí, že má všetko pod kontrolou. Ešte dúfa. Zrazu mi jej prišlo strašne ľúto. Sklopila som zrak a snažila som sa neukázať svoje myšlienky.

„Pod' ku mne na kávu.“ Povedala zrazu normálnym ľudským hlasom zakrývajúci zúfalstvo. Chcela som odmietnuť, ale keď som zdvihla zrak, že jej odpoviem, čítala som v jej očiach prosbu. Prosila ma nemo, ale nástojčivo. Nechcela som ju ponížiť ešte viac. Vedela som, že by ma prosila nahlas.

„Tak fajn. Mám trochu času. Aspoň mi ukážeš svoj nádherný dom,“ povedala som a snažila som sa, aby to vyznelo ľahko.

Moje rozhodnutie ju rozradostilo. Bola priam nadšená.

„No to je úžasné. Ideš už k pokladni? Zaplatíme a čakám ťa vonku. Mám tam auto Nové SantaFé,“ povedala znovu odporným hlasom

Že ja krava som jej skočila na lep! Potrebuje sa iba pochváliť novou vírivkou, aby mne chudobnej chuderke ukázala, ako si žije. A to ešte musím s deťmi napísať úlohy do školy a uvariť večeru. Znechutene som sa posúvala k pokladni.

Jej dom som poznala iba zvonku. Bola to vila v drahejštvrti. Ručne kovaná brána. Navrhnutá umeleckým kováčom. Na diaľkové ovládanie. Záhrada. Navrhnutá záhradnou architektkou, realizovaná záhradnou firmou, ktorá sa o ňu, samozrejme, stará. Ona zo zeme nevytrhla ani steblo buriny. Neprivoňala si ku kvetom, nedotkla sa bosou nohou trávy, nepila rukami zo studne. Vila navrhnutá renomovaným architektom obsahuje všetok dostupný luxus. Blablabla. Všetko dopodrobna opisovala a mne sa ju nechcelo počúvať. Všetko čisté. Samozrejme. Má pani na upratovanie. Spomenula som si na svoje steny, ktoré mi deti pokreslili. Keďže sme nemali peniaze na nové maľovanie, kúpila som tónovacie farby a spolu s deťmi sme si na steny nakreslili divé maky. Zakryli sme čmuhy

a vdýchli sme život našim stenám. To by asi nerozdýchala. Začala som byť z tejto sterility nervózna. Bolo to tu ako v laboratóriu. Posadila ma do rozľahlej obývačky, na drahý kožený gauč. Afektovane ma ponúkla alkoholom. Dala som si dole kabát a vykuklo mi moje tehotné bruško.

„Ach, ty si zase tehotná?“ povedala to s odporom a pohrdaním. Marta žiadne deti nemala, vedela som, že ich nechcela. A vedela som aj prečo. Desila sa tehotných žien, detí a vecí s tým súvisiacich.

„No nevádí, ja si najlepším,“ a statočne si dopriala. Keď si myslela, že sa nepozerám, rýchlo do seba hodila plný pohár. Potom si ho opäť doliala a otočila sa ku mne.

Videla som, že je strhaná. Schudla aspoň pätnásť kilogramov. Bola to kostra obalená kožou. Všetko na nej viselo. Hlboké čierne kruhy jej vystúpili pod očami. Vrásky na tvári boli o niečo ostrejšie. Ruky sa jej triasli. Chcela pôsobiť uvoľnene, ale strácalo sa to a z nej vyžarovalo iba napätie. Konečne sa posadila. Neponúkla ma ani kávou. Bolo mi to jedno. Pozvala ma sem iba preto, aby si vyliala bolesť. Nemala žiadnych priateľov. Bola vlastne chudobnejšia ako ja. Bola obklopená vecami, ktoré ju nepohladia, neutešia, nevypočujú. Nábytok sa opotrebuje, sedačka vysedí, podlaha vychodí. Za pár desiatok rokov si na ňu nikto nespomenie. Nič po sebe nenechá, iba hŕbu harabúrd, ktoré niekto vyhodí na smetisko.

„Marta, čo sa deje?“ spýtala som sa a snažila som sa položiť otázku priamo. Zdvihla hlavu od pohára, ktorý bol už znovu prázdny. Pribľbilo sa na mňa usmiala, akoby nechcela uveriť, že som prestala hrať jej hru. Akoby váhala, či môže. Môže odložiť masku? Môže mi ukázať pravú tvár? Môžem jej pomôcť? Nie, jej už nikto nemôže pomôcť. Zrazu rezignovala. Pretackala sa do kuchyne a vzala si fľašu vodky. Už nehrala dekórum s pohárom. Napila sa priamo z fľaše a z očí je vytryskli slzy. Zrazu mi je bolo veľmi ľúto.

„Odišiel. Našiel si nejakú kurvu, spravil jej decko a na mňa sa vysral.“ Povedala a prehltila slzy, ktoré ešte zaliala vodkou.

„Vieš, koľko som mu obetovala? Celý život, mladosť, všetko. Celý ten čas som sa oňho starala. Mal všetko. Aj o seba som sa dokonale starala, aby mal po boku krásnu ženu. Reprezentovala som ho. Mal krásny dom, mohol si sem pozývať hostí na úrovni. Čo mi teraz zostane? Aj o tento dom ma oberie. Všetko som tu vyberala ja. Tá kurva mi zobrala môj život. Teraz je ona dôležitá, len preto, že nosí bastarda.“ Povedala zúfalo.

Obzrela som sa po dome. Podnikateľský barok okolo mňa pôsobil až smiešne. „Hostia na úrovni.“ Vedela som si predstaviť skupinku ľudí, čo sa tu cítili dobre. Novo zbohatlíci bez štipky vkusu mysliaci si, že ak je niečo drahé, musí to byť vkusné. Jediné, v čom sa vyznajú sú ekonomické tabuľky. Ich jedinou témou sú peniaze a chudoba je nebezpečná choroba.

„To bude dobré,“ povedala som. Chcela som ju pohladit' po ruke, ale nenašla som odvahu.

„Prepáč, že som sa nechala uniesť. Som v pohode,“ silene sa usmiala.

„Nemala by si toľko piť,“ povedala som mierne.

„Máš pravdu, to iba dnes na mňa tak doľahlo,“ odložila fľašu, ale pritom na ňu žiadostivo pozrela. Vedela som, že by sa najradšej napila. Znovu hrá hru. Hru neporaziteľnej ženy, ktorá má všetko pod kontrolou.

„Vlastne ho nepotrebujem, takých ako on mám na každý prst dvoch. Stačí mi zalistovať v diári. A nemysli si, že on bol jediný v mojom živote. Som atraktívna žena, vždy som mala nejakého obdivovateľa. Patrik na mňa iba žiarlil. Preto si našiel tú úbohú chuderu. Tá ho veru podvádzať nebude. Ale s ňou nezažije taký skvelý sex ako so mnou. Však on to ešte oľutuje a vráti sa.“ Povedala odhodlane a ja som nevedela, či naozaj verí tomu, čo vraví. Bol na ňu zúfalý pohľad. Vlastne som sa čudovala Patrikovi, že to vydržal až doteraz. Nepoznala som ho osobne, iba z videnia. Marte sa nedá pomôcť. Nikoho k sebe nepustí. Stále musí hrať nejaké predstavenie. Divadlo. Musí byť stredobodom pozornosti a keď sa jej to nedarí, vymyslí čokoľvek, len aby zaujala. Kedysi bola iná. Vedela som, čo ju zmenilo, ale už je neskoro.

„Prepáč Marti, ja už musím ísť. Doma ma čakajú deti,“ povedala som a dvíhala som sa na odchod.

Vyskočila z gauča a začala okolo mňa tancovať.

„Ale veď nechod' ešte. Vieš čo? Čo keby si prišla aj s mužom aj s deťmi zajtra ku mne. Deti by sa mohli kúpať v bazéne. My by sme mohli ísť do sauny. Čo ty na to?“ spýtala sa s nádejou v hlase.

„Ja sa nemôžem saunovať. Som tehotná. Možno inokedy. Prepáč, už musím ísť.“ Pohľad jej stvrdol. Veľkoryso mi ponúkla priateľstvo. Mne takej chudáckej chudere a ja som ju, bohatú krásnu vplyvnú ženu odmietla. Čo si o sebe myslím? Poznala som Martu.

Najskôr pozvanie, potom závislosť, nasledovali by výčitky. Prečo si včera neprišla? Prečo si nevzala deti ? Ty ma iba využívaš. Nikdy si ma nemala rada. A milión ďalších. To všetko som už poznala. To všetko som už prežila. Marte sa nedá pomôcť. Kedysi som verila, že áno. Dnes už nie. Možno by jej pomohol psychiater, ale to ona nikdy nepripustí. Ona všetko zvládne. Dokedy?

Bola som šťastná, že som odišla z toho chladného domu a tešila som sa do svojho desaťkrát menšieho domu, s mojím neporiadkom, detským krikom a divými makmi na stene.

O pár dní som išla na poštu a zahliadla som smútočné parte. Bolo na ňom Martine meno, aj rok narodenia sedel. Neveriaco som krútila hlavou. Z očí mi vytryskli slzy. „Marta.“ Povedala som nahlas. V tom sa pri mne pristavil muž. V tmavom kabáte, v strednom veku, udržiavaný. Bol to Patrik, jej manžel.

„Vy ste ju poznali?“ spýtal sa prekvapene

„Áno. Som jej spolužiačka. Z videnia poznám aj vás. Belušková.“ Podávala som mu ruku. Prijal ju.

„Pred tromi dňami som u nej sedela, čo sa jej preboha stalo?“ opýtala som sa a po tvári mi tiekli slzy. Možno som jej predsa len mohla pomôcť.

„Zjedla nejaké tabletky na spanie a zapila ich vodkou.“ Povedal sucho, akoby rozprával o filme, ktorý sa ho netýka. Už ju neľúbil, ani trochu.

„Vybavujem pohreb, ak chcete, príd'te. Bude zajtra o tretej.“ povedal a pochopila som, že preňho to bude zajtra po pohrebe vyriešená záležitosť.

„Ďakujem. Úprimnú sústrasť.“ Povedala som a znovu som mu podala ruku. Netrpezlivo ňou potriasol.

„Ďakujem. Mám toho ešte veľa, ak sa neurazíte...“ povedal, akoby na ospravedlnenie. Nemo som prikývla na znak pochopenia. Prudko sa otočil a ja som videla už iba jeho kabát.

Čestné uznanie: Božená Straňáková, Dubnica nad Váhom

Za čo vd'áčim našim otcom (predkom)?

Boli sme veľká, preveľká rodina. Babička, dedko, otec, mať a jedenásť detí. Žili sme na lazoch, d'aleko od dediny, kde líšky už dávajú dobrú noc. Remeslo náročné, poľa aj statku dost', roboty od svitu do mrku. K stolu zavše sadali aj dvadsiati. Tých halušiek, čo len museli mamenka nahádzať každú stredu a sedem chlebov ako vozové kolesá každý týždeň a sudiská kapusty a hrady fazule, cvikly, zemiakov... Málo bolo času na nežnosti. Výchova bola prísna. Keď mama zavolali niekoho po mene, deti sme sa zvykli opýtať: „Čo rozkáže, mamenka?“

Takto nostalgicky sa mi moje myšlienky zatúlali do minulého storočia, o pár desiatok rokov naspäť. Často, prečasto si na mojich rodičov a prarodičov spomínam. A to pri každej príležitosti. Či už je to pri práci, pri výchove detí, ale aj mojich vnúchat. Vždy si pripomeniem: „Takto to robil môj ocko, takto ma to učila moja mať.“ Bože, ako mi je to len veľmi ľúto, keď mi dobre chceli a ja som sa stavala „na zadné“. A dnes? Dnes som im za všetko neskutočne vd'áčná. Aj za prútik, aj za pohladenie. Ved' aj v Biblii sa píše, že aj prútik vychováva a oni sa toho držali statočne a hlavne toho známeho, že: „Ohýbaj ma mamko, pokiaľ som ja Janko...“

Ďakujem Bohu za pozorovací talent. Všetko, čo som videla a pozorovala na mojich rodičoch pri práci, som si zapamätala a odniesla do svojho života. A nielen ja, ale všetkých mojich desať súrodencov. A bolo veru čo si odnieť, aj za „plný voz“. Mali veru ťažký preťažký život, všetko okrem petroleja si museli dorobiť. Iba ten sa kupoval, keďže na lazoch elektriny nebolo. A jedenásť hladných krkov stále čakalo. Mamenka všetkých prijala s láskou. Ved' to bol kedysi veľký hriech, dať si zobrať ešte nenarodené dieťaťko. Nikdy nezabudnem na jej slová z jej rozprávania, že keď čakala mňa jedenástu pod srdcom, že si len povedala: „Všetkému raz bude koniec.“ Vždy len prosila Boha, že keď im daroval toľko detí, nech im dá aj silu ich vychovať. Chovali veru všeličo, od husí, kačíc, sliepok, kravičiek, kôz, mačiek,... Bocianov síce nechovali, ale tie akosi často pristávali na našom komíne. Mamenka nereptali ani vtedy, keď na ňom v roku 1948 pristáli až štyria. Áno, dobre čítate, moja maminka porodila ako prvá v ČSSR štvorčatá. Bola to malá útla žienka, ale mala preveľké brucho, ved' všetky vážili spolu až 8 kilogramov. Otec asistoval pri pôrode, keď to na lúke na ňu zrazu v siedmom mesiaci prišlo. Vybrali sa hrabať seno, mamka si mysleli, že však ešte nie je termín, že to zvládne. A tam d'aleko od domova, pod šírym nebom, prišli na svet štyri nemluvnatá. Otec mal pri sebe iba dva deci slivovice, nožík - rybičku na odrezanie slaninky, a tak polial ten malý

nožík tou slivovicou, aby ho zdezinfikoval a odrezal ním pupočné šnúry. Mali pri sebe iba rohové plachty, do ktorých pobalili detičky, naložili na rebriňák aj vysilenú mamičku, otec zapriahol kravky a odviezol ich domov. Tak často som si spomínala na tento zážitok z pôrodu mojej mamky. Ale najmä, keď som mala problém porodiť moje tri a pol kilové deti. Pri spomienke na jej rozprávanie mi to dodalo obrovskú silu. Ved' keď to zvládla ona, ja to musím tiež. Nikdy si na nič nest'ážovala. Ani na drinu, ani na bolesť. Držala ju pri živote len láska k Bohu, k manželovi a neskutočná láska k nám - deťom. Nikdy nevedela oddychovať. Ani v zime, keď nebolo toľko roboty na poli a okolo statku. Páravala perie, tkala koberce, šila, zašívava, štopkala, opatrovala starkých,... Pomáhala ako sa len dalo a tomu, kto to práve potreboval. A taký bol aj otec, ktorý poznal iba drinu, trochu spánku, milovania a jedla.

Mohla by som ešte dlho opisovať velikánske story mojej prevel'kej a hlavne duchom krásnej rodiny. Ale moja úloha je iná a tou je vd'ačnosť nekonečná. Za všetko. Za to, čo mi dali, ale aj nedali (aj za to vd'ačím, pretože dieťaťu treba vedieť povedať aj „nie“), za obrovskú lásku, za pomoc, za prijatie mňa, takej, aká som bola a čo sa mi v živote prihodilo. Rodičia mi nikdy nevyčítali, že som ostala dvakrát slobodná matka. Ocko už nestihol vnúčať, doklala ho krava, keď som bola ešte malá. Ale mamka pomáhali, ako len vedeli a mohli.

Pri výchove svojich detí som sa často pristihla a dodnes sa pristihujem pri tom, že všetko robím ako moja mať. A snád' je to tak dobre. Ved' to je tá štafeta. Keď si generácie podávajú štafetový kolík, založený na úcte, láske, pomoci, pokore,... Z múdrosti a pracovitosti mojich rodičov čerpajú ešte aj moje deti a už aj moje vnúčatá. Keď sa večer všetci schúlime pod velikánsku perinu, nezabudnem dodať: „Tú perinu šila a perie párala moja moja mamička, tvoja starká.“ Vidíme a cítime ich všade, aj v patine starej singerky a lampy, v natkaných kobercoch, recepte na najchutnejší chlieb, ktorý vedela len ona... V ockových a dedkových chutných plodoch v našej záhrade, od jablák, čerešní, hrušiek, orechov, malín,... Stále cítime tú energiu, radosť, šťastie, lásku, ktorú v nás zanechali a ktorá po nich zostala, aj keď už nie sú nejaký ten rôčik medzi nami.

Smutno mi je. Slzy mi kvapkajú na klávesnicu pri spomienke na mojich blízkych. Ale nie sú to len slzy žiaľu, ale aj slzy šťastia, že som dostala tak velikánsky dar od Boha, mať tak neskutočne skvelých, pracovitých a milujúcich rodičov a prarodičov. Ved' tieto slová si len tak hocikto nemôže dovoliť napísať.

Som šťastná žena... ĎAKUJEM IM !!!

Ďalšie práce:

Katarína Matušková, Ružomberok

Ujo Paľko

Z magnetofónu počuť hlboký, mierne chrapľavý mužský hlas. Cítiť v ňom odhodlanie, presvedčenie, že povedané slová nie sú len tak vypustené z úst. Je za nimi cítiť skutočnú životnú skúsenosť človeka, ktorý miloval. Miloval prírodu, ľudí, no predovšetkým a vo všetkom miloval BOHA.

Človek je nádoba. Prázdna, poloplná, poloprázdna, plná. Vo svojom živote si navzájom prelievame vzácnu tekutinu, aby sme si jeden druhému pomáhali naplňovať naše bytie až po okraj. Niekedy je čas rýchlejší ako naše prežívanie toho, čo sa okolo nás deje. A preto vážme si, keď stretneme nádobu - plnú až po okraj. Plnú dobra, ochoty, obety, optimizmu, seba prijatia a prijatia svojich blížnych ako daru, nie ako tých, ktorí nám prekážajú v kariére, či vysnívanom sebarealizovaní. On bol tou plnou nádobou, s darom nikdy nemíňajúcej tekutiny múdrosti, dobra, lásky a všetkých čností potrebných k dosiahnutiu večnosti.

Možno to bola prekrásna, no drsná príroda Liptova, ktorá mu pomohla k vyzretiu túžby žiť pre druhých. Možno to bolo povolanie, ktoré v ňom postupom času dozrelo, ako horčičné semienko. Možno to bol prekrásny vzťah s matkou, s ktorou bol až do posledných dní jej života. Možno to bolo prijatie všetkého, čo ho v živote postretlo a vôle Najvyššieho, nie ako vôle ľudskej. Sám seba chápal ako nástroj, prostriedok na ceste k večnosti. Si svätec? Si hriešnik? Aj ty si povolaný robiť dobro. Aj napriek tomu, že si sa potkol. Raz, dvakrát, stále?

„Ak zanechá stopu stokrát opakovaná lož, musí ju zanechať aj stokrát opakovaná pravda. Len tej konskej výdrže a trpezlivosti treba. Nič nie je márne, čo dobré človek vykoná.“

To bol princíp, ktorému veril, a ktorého sa držal. Držal sa tradícií svojich predkov, ktorými dedinka Vlkolínec uprostred hôr nielen dýchala, ale žila nimi každým novým dňom. Ťažký život obyvateľov v drsnej prírode, spoliehanie sa jeden na druhého, to bola tá sila, ktorá ich držala pohromade. A ešte niečo a predovšetkým... Viera. Viera v Boha, v dobro, vo vzájomnú lásku a odpustenie.

„Blízkosť človeka, to nie je záležitosť priestoru, to je otvorenosť srdca.“

Bol predurčený na veľké veci. Svojou múdrosťou, inteligenciou, šikovnosťou mohol konkurovať ktorémukol'vek vysokopostavenému hodnostárovi cirkevnej či svetskej moci. On však celý svoj život prežil v malej dedinke, kde sa počet ľudí dal zrátať v priebehu pár sekúnd. Stále tie isté tváre, tie isté príbehy, problémy... A on aj napriek tomu každé ráno vstával s plným nasadením pomáhať. Nielen v duchovnom živote, ale aj zručnou prácou svojich rúk dokazoval, že nikto nemá k nikomu ďaleko. Remeselníci, tetky pri prácach na poli, ľudové remeslá, ktoré boli pre tunajších ľudí zamestnaním, to všetko mu bolo nesmierne blízke. Tá vôňa čistej človečiny medzi nimi bola.

„Každé ráno sa modlím o štipku humoru. Lebo smiech je soľ, čo osolí a urobí chutným jedlo života. Aj také, čo celkom chutné nie je. Ved' je to úsmev duše.“

Život sa snažil vnímať s humorom, ktorý bol jedným so spôsobov, ako sa ešte viac zblížiť s ľuďmi. Jeho život nebol ľahký. Nikdy sa však na nič nest'azoval. Bol obvinený, odsúdený, väznený. To všetko však s pokorou prijal. Všetko vnímal ako Božiu vôľu. Vo všetkom, čo sa okolo neho dialo, sa snažil nájsť to dobré. Aj napriek nechápavým pohľadom okolia svojou pevnou vierou v dobro ho robil nákazlivým.

„On (BOH) je nekonečné tajomstvo, a nie je celkom fér, keby človeku, ktorý nechodí do kostola, lebo nebol pokrstený, ani tak vychovaný, vychádzalo, že je neveriaci. On môže byť veriaci vo svojej túžbe po tom, čo hľadá. V tom, že i v beznádeji chce o nádeji hovoriť a komusi ju dať.“

Vo svojich myšlienkach a kázňach neustále dával najavo svoj postoj k otázkam života, verejného diania, medziludských vzťahov. Nebál sa vyjadriť svoj názor. Nerobil to však cestou nátlaku, príkazov alebo vyhrážok. Práve naopak. Aj tu sa v prvom rade snažil byť dobrým príkladom pre ľudí žijúcich v jeho okolí.

Do posledných chvíľ svojho života bol len „nehodným služobníkom“ a sprostredkovateľom toho, v čo veril. Vo svojom utrpení v ťažkej chorobe videl spôsob ako priniesť obeť za svojich milovaných Vlkolínčanov. Bál sa o nich ako o svoje deti. Milujúci otec. Páter Pavol Horský SJ – Ujo Paľko, tak ho tu všetci volali.

